

P. DR. SILL ABA FERENC OFM

(1925–2018)

■ Pácz Miklós

A Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények 1995. évi első számában, A történelem tükröződése egy gazdag életútban címmel közölte Szilágyi István (1938–2005) írását: Beszélgetés Sill Aba Ferenc plébánossal. Ez a 25 évvel ezelőtt megjelent riport az akkor 70 éves ferences atya életútját és munkásságát ismertette, adalékul Vas megye helytörténeti kutatóinak arcképcsarnokához. Sill atya 93 évesen, 2018. április 5-én viszatért Teremtőjéhez, hamvait a ferences templom kriptájában helyezték örök nyugalomra. Hisszük és reméljük, amit Benjamin Franklin (1706–1790) íratott sírkövére: *„Itt csak a könyvek borítótáblája van. A könyv, amely kiszakadt belőle, egykor új kiadásban megjelenik”*. A Rendtartomány nekrológiájában a következőket fogalmazták meg: *„Hivatásában és emberségében mindig szilárdan álló, a szellemi és kulturális értékekért elkötelezett, azokat számon tartó és védelmező, hitében rendíthetetlen, derűs ferences testvért ismerhettünk meg benne.”*

Jelen írásban – a Szerkesztőség felkérésére – a negyedszázaddal előbbi bemutatást szeretném teljessé tenni életútjának befejeződése okán, a személyes barátság emlékeivel.

A trianoni békediktátum következtében elcsatolt Csallóközben, Csütörtök-hely (ma: Spišský Štvrtok, Szlovákia) nevű mezővárosban született 1925. augusztus 12-én, harmadik fiúként egy ötgyermekes családban.

1919-ban szülőföldje Csehszlovákiához került. Elmondása szerint apai ágon Tirolból érkeztek ősei, ahol a Brenner-hágón folyik át a Sill folyócska, amelynek nevét a családnév is megőrizte. Anyai ágon a csallóközi Tárnok (ma: Trnávka, Szlovákia) községbe nyúlnak gyökerei. Iskoláit szülőhelyén kezdte és mindig jóérzéssel emlegette a „porosz nevelési módszert”. 1937 szeptemberében a pozsonyi állami magyar gimnáziumban folytatta tanulmányait. 1938 novemberében, második osztályba járt, amikor a bécsi döntés értelmében szülőföldje visszakerült az anyaországhoz. Az egykori Pozsonyi Magyar Gimnáziumba járó diákok részére a magyar Kulturális Minisztérium két gimnáziumot szervezett: Szencen (ma: Senec, Szlovákia) és Dunaszerdahelyen (ma: Dunajská Streda, Szlovákia). Így került Sill Ferenc is a dunaszerdahelyi gimnáziumba és a 2. osztályt már ott fejezte be, ill. a négy alsó gimnáziumi osztályt itt végezte 1939-től 1941-ig.

További életútjára nagy hatással voltak a ferencesek: egyrészt anyai nagybátyja, Tóth Ferenc Nagyszombatban (ma: Trnava, Szlovákia) volt ferences teológus, aki a felvidéki visszacsatolás okán, átvételét kérte a magyarországi Marianus Provinciába. Másrészt anyai nagyszülei Tárnokon szoros kapcsolatot tartottak az ott működő ferences atyákkal, így az ott tartózkodásai idején közelebbről megismerhette őket és a ferences rendet.

Befejezve a 4. gimnáziumi tanévet, kérelmet adott be a Marianus Ferences Tartomány Provinciálisához, a rendbe való felvételére; 1941. augusztus 23-án kezdődött ferences élete a Bucsuszentlászlói Noviciátusban. Egy hetes lelki felkészülés után, megtörtént a beöltözés és megkezdődött az egy éves noviciátusi képzés. Kiemelten tanulták a latin nyelvtant és a regulát – azt is latinul. A noviciátusi évet követően Esztergomban folytatta gimnáziumi tanulmányait, ahol – mint egyszerű fogadalmas rendtag – a rendházban élt, a szerzetesi napirendet tartva. 1944 őszén a II. világháború eszkalálódása folyamán a fiatal rendtagokat hazaküldték Esztergomból. 1945. május vége felé a körülmények lehetővé tették a visszatérést és az iskolaév befejezését, majd 1946. június 13-án érettségizett. Ezután kezdhetette meg teológiai tanulmányait a Szombathelyi Ferences Teológiai Főiskolán, 1949. június 18-án ünnepélyes szerzetesi fogadalmat tett.

Már a háború befejezése idején megkezdődött a „harcos ateizmus”, a „kommunista demokrácia” kiépítése, a „reakció elleni harc”, benne az egyházak elleni támadás. 1950 júniusában megkezdte az Államvédelmi Hatóság (ÁVO) a szerzetesrendek felszámolását, ezért a ferences elöljáróság úgy döntött, hogy a teológusokat hazaküldi, amíg a hely-

Sill Aba Ferenc (1925–2018)

zet tisztázódik. A szerzetesrendeket feloszlató önkény 1950. július 12-ről 13-ára virradó éjszaka érte el városunkat. Ebben a kilátástalan időszakban, megfélemlítés közepette készült pappá szentelésére. Tartományfőnöke kérésére Kovács Sándor (1893–1972) megyéspüspök 1950. június 18-án az egyházi rend szentségében részesítette. Első szentmiséjét nagyon szerény körülmények között, Szombathelytől távol, nagybátyja plébániáján, Zalaudvarnokon mutathatta be. Ezen az ünnepen a Cseh-szlovákiához csatolt Csallóközből sem szülei, sem testvérei nem lehettek jelen. A szombathelyi megyéspüspök – a rend vezetőségének kérésére – az egyházmegye teológusai közé vette fel, Kovács Bánk (1927–) rendtársával együtt, és Budapestre, a Központi Szemináriumba küldte őket (Bánk atya jelenleg a

ferencesek doyenje, – kéresemre – történelmi értékű visszaemlékezést írt a bucsuszentlászlói találkozástól kezdődő közös emlékeikről, Sill atya gyémántmiséje okán). 1950 szeptemberétől – felszentelt papként – a Hittudományi Akadémián folytatta posztgraduális tanulmányait és vasárnaponként különböző templomokban lelkipásztori kisegítést vállalt. Az 1950. év nemcsak a Katolikus Püspöki Kar és az Állam első kényszer-megállapodásának eseményeit őrzi, a már létrehozott Egyházügyi Hivatal az ún. Békepapi Szervezetet is ebben az évben alapította. Ezekről az eseményekről közvetlenebb „élményeket” szerzett a Központi Szemináriumban töltött időszak alatt (nyáron sem utazhatott haza Csehszlovákiába). Ugyancsak itt találkozhatott többször Mindszenty hercegprímás édesanyjával is, akit időnként Vecsey József (1883–1957) teológiai tanár kísért Szombathelyről a börtönben lévő fia látogatására.

1951. június 29-én a baccalaureatust, 1952. június 24-én a licenciátust abszolválta, majd elkészítette doktori dolgozatát is a Bánk József (1911–2002), későbbi váci megyéspüspök egyházi jogi professzora ajánlotta témában: Amentia megítélése az egyház bírói gyakorlatában.

Első kápláni állomáshelye Körmen-den volt. A békepapi mozgalom próbálkozásai Sill atya lelkipásztori munkáját és nyugalomát is megzavarták, sőt a „békeharc ügyében” a püspöki helynökkel is konfrontálódott. Ez időben jelent meg róla a megyei lapban A körmendi lélekkufár címen támadás, majd kongruáját is megvonták. 1953 őszén Egervárra kapott dispositiót, majd hamarosan Nagypáli lelkészévé nevezte ki a megyéspüspök. 1956 nyarán Kovács Sándor püspök az egyházmegyei központba hívta szentszéki jegyző hi-

vatali beosztásba. A püspöki palotában kapott elhelyezést. Az 1956-os forradalmat ott élte át, szemtanúja volt a szombathelyi eseményeknek.

Az egyházmegyei könyvtárban és levéltárban dolgozó Pataki László politikai indíttatású eltávolítása után, a megyéspüspök Sill Ferencet küldte Géfin Gyula (1889–1973) igazgató mellé. Könyvtárosi és levéltári szolgálata idejében felkérést kapott a MTA-tól a Vasvári Káptalan latin nyelvű írott anyagának feldolgozására, Vas és Zala megye helytörténeti lexikonainak kiadásához. A helytörténeti kutatásban a legfontosabb források között szerepeltek a káptalan iratai. A munka nagyságát sejteti, hogy a középkori oklevelek mellett az 1536. évtől 1878-ig terjedően 142 fólíó nagyságú kötetet kellett átolvasni, az adatokat a helységnevek feltüntetésével szabvány kartonokra leírni. A gyűjtött anyag alapján a vasvári járás helységeinek a történetét is szerkesztette.

Kánoni vizitációk latin szövegének magyarra fordításával adott képet a 17. század végétől kezdődő mintegy 150 év történetéről. A tridenti zsinat által előírt formájú vizitációk (egyházlátogatások) jegyzőkönyvei számos helytörténeti adatot őriznek. Így tette közkinccsé Szombathely, Szentgottárd, Kőszeg, Sárvár és Körmend Egyházmegyei Levéltárban őrzött kánoni vizitációit a ma olvasójának.

Az 1960-as évek elején közreműködhetett a székesegyház művészi értékeinek megmentésében, amikor az 1945. március 4-én történt bombatámadás következtében tönkrement oltárképek (Maulbertsch-festmények) Szépművészeti Múzeumban zajló restaurálásának ügyintézésére és tárgyalásokra Sill atya kapott megbízást az Egyházmegye részéről.

Az Egyházmegyei Könyvtár megmentésében is fontos szerepet vállalt, ugyanis a Megyei és Városi Tanács Kulturális Osztálya annak megszüntetését határozta el, hogy bővítsék a gimnáziumot, amely akkor a volt Szemináriumban működött. Géfin Gyula könyvtárigazgató megbízásával kereste fel Budapesten az ország könyvtárainak felügyeletét ellátó Egyetemi Könyvtár és a Katolikus Akció igazgatóját, akik aztán a helyszínre kiszállva tájékoztattak a Vas megye területén egyetlen teremkönyvtár és benne országos értékek helyzetéről, s úgy döntöttek, hogy a könyvtár nem számolható fel.

1971 márciusától – központi szolgálata mellett – Táplánszentkereszt plébánosa lett. Időközben Géfin Gyula 1973. november 10-én meghalt, utána Pataki László lett a könyvtár igazgatója, de 1981. július 19-én váratlanul ő is elhalálozott. Ezután Fábíán Árpád (1926–1986) megyéspüspök Sill atyát kérte fel, hogy vállalja az Egyházmegyei Könyvtár igazgatói feladatát.

1986-ban az Egyházmegye püspöke a Szombathelyi Székesegyház plébánosává nevezte ki, addigi feladatai mellett. Az 1987-ben indult egyházmegyei teológiai tanfolyam hallgatóinak Alapvető egyházjogi ismeretek, I-II. félévi jegyzete 1990-ben jelent meg. 1998-ban a Teológiai Főiskola tanára lett. Ugyanabban az évben az Egyházmegyei Bíróság püspöki helynökévé nevezte ki Konkoly István megyéspüspök.

1989. április 12-én a magyar szerzetesrendek vezetői a szerzetesi közösségek újjáalakulásáról döntöttek, így a Marianus Ferences Rendtartomány is újjászerveződött, megfogyatkozott létszámú, idős rendtagokkal. 1989. szeptember 15-én kezdte meg a rend szombathelyi közössége a közös éle-

tet, és átvette a Szent Erzsébet Plébániát (P. Bognár Kapisztrán, P. Sill Aba Ferenc, P. Szabó Elek és Fr. Sipos Fulgens). A Ferences Rend főelöljárójának rendelkezése szerint a szombathelyi rendház főnöke és a templom plébánosa Sill atya lett. 1990-ben a magyarországi rendtartomány provinciálisává nevezte ki a ferences rend generálisa. Ezen év szeptemberében Rómában tartott beszámolót az egykor szocialista országok rendtartományainak találkozáján. II. János Pál pápa is fogadta a résztvevőket. Októberben Nancy-ban a közép-európai provinciálisok konferenciáján vett részt. Ettől kezdve évente két alkalommal volt összejövetel Európa különböző országaiban. 1991. május 30-tól július 2-ig tartották a Ferences Rend Nagykáptalanját (provinciálisok világtalálkozója) San Diegoban (USA, Kalifornia). A Nagykáptalanról hazaérkezve a Püspöki Kar kérésére a ferencesek összegyűjtötték a rendtartomány egykori kolostorainak adatait, hogy előkészítsék a visszaigénylést. Ezután kapta vissza a rend Szombathelyen a Ferences kertet, melyet hosszas tárgyalások után a város önkormányzata vásárolt meg. Ez a pénz lett az alapja a két szakaszban visszaadott kolostor újjáépítésének, amely nagyon lelakott és elhanyagolt állapotban volt. A legnagyobb feladat azonban a rend újraindítása, a hagyományok átmentése, a ferences lelkiség kialakítása és a ferences plébánia működésének folytatása volt.

Sill atya fontosnak és hivatásából adódóan kötelességének érezte a közéletben való jelenlétet is. Már 1971-ben kinevezték az Egyházmegyei Történelmi Bizottság tagjává, ezzel együtt megbízták az Egyházmegye Történelmi Névtárának elkészítésével. 1996-ban – felkérésre – tagja lett a MTA Szombat-

helyi Tudományos Testületének (Societas Scientiarum Savariensis), ahol több előadást tartott. Első felolvasói előadása. „A Vas megyei írásbeliség a középkorban” 1996-ban hangzott el. Ugyanígy vállalt tagságot a Vas Megyéért Egyesületben. Az Egyházmegyei Könyvtár és Levéltár Vas megye kulturális intézményeként a tudományos kutatást és idegenforgalmi érdeklődést is szolgálta. A városi és a megyei közgyűlés kulturális bizottságaiban is aktív közreműködést vállalt. E munkája során tudta szorgalmazni többek között, hogy a ferences templom előtti tér a „Szent Erzsébet tér” nevet viselje. Az Európai Borlovagrend Vas Megyei Konzulátusa – jelmondata: „In honorem Dei et in honorem vini” – is megtisztelte, amikor tagjai közé sorolta. A Keresztény Értelmiségiek Szövetsége (KÉSZ) szombathelyi csoportjának megalakulásában, további működésében tevékeny szerepet vállalt: előadásaival is segítette azt. Közéleti tevékenységét értékelve a Vas Megyei Közgyűlés 1998-ban Pável Ágoston Emlékplakettel jutalmazta, valamint a Vas Megyéért díjat adományozták neki. Tudományos kutatásait értékelve, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemtől 2003-ban aranydiplomát és PhD tudományos fokozatot kapott. Egyházi és tudományos életpályája, emberi működése alapján, „Az év vasi embere” címet 2010-ben vehette át, és rá jellemzően a címmel járó pénzt a ferences templom mellett található Szűz Mária szobor restaurálására ajánlotta fel. Ez a város legrégebb köztéri emléke: 1687-ben készült, egy évvel Buda törököktől való visszafoglalása után. Élete utolsó harmadában alapítványt hozott létre a határon kívülre szakadt, különösen a Felvidékről származó magyar fiatalok tanulmányainak támo-

gatására. Kezdeményezésére Ferences Kulturális Örökségért Alapítvány jött létre a ferences plébánián, az értékek megőrzésére és karbantartására.

Életében a művészet és kultúrtörténet iránti vonzódása és ismerete hangsúlyosan jelen volt. Széles érdeklődési körrel és a tudós kíváncsiságával olyan dolgokat és eseményeket vett észre vagy rögzített, melyeknek mások nem tulajdonítottak jelentőséget, pedig történelmi vagy kulturális értékkel bírtak, illetve azzá váltak. Így őrizte meg Különös déli harangszó c. írásában Kun Béla (1886–1938) 1919. május 21-én a szombathelyi Főtéren elhangzott szónoklata során történt epizódot: az odarendelt Kiss József káplán az egybegyűlt tömeggel közösen elmondta az Urangyala imát. IV. Károly (1887–1922) király szombathelyi látogatásának eseményeit rögzítette magnófelvételen készített riportja az események egyik szereplőjével Molnár bácsival (püspöki inas), majd később publikálta is azt. Műértőként emlékezett meg „Szolgálat költészettel” című dolgozatában a 91. éves Székely László (1894–1991) papköltőről. Több közleménye és tanulmánya, forráspublikációja jelent meg a Vasi Honismereti és Helytörténeti Közlemények, Vasi Szemle, a Vigília, a Burgenländische Heimatblätter, az Oberwart monográfia, a Levéltári Évkönyv, a Magyar Katolikus Almanach kiadványaiban. Több önálló kötet is őrzi tudományos munkáját, köztük a szülőhelyét ismertető Csütörtök mezőváros históriája (Pozsony, 1996, Kalligram kiadó). A honfoglalás korától tekint végig a Pozsony vármegyéhez tartozó település históriáján, amely Szent István korában templomos helyként volt ismert. Főmunkatársa volt A 200 éves Szombathelyi Egyházmegye Emlékköny-

ve szerkesztői munkaközösségnek; A szombathelyi székesegyház újjáépítése 1946–1976 és A vasvár-szombathelyi székeskáptalan történetének vázlat-című fejezeteket írta. Egyik szerzője A szombathelyi Püspöki Palota című reprezentatív kiállítású, háromnyelvű könyvnek. A Szent Erzsébet Plébánia értesítőjében (Pax et Bonum, periodika) Visszatekintés a múltba sorozat keretében a ferences templom és kolostor történetét, értékeit és a rend történetéhez tartozó adatokat közölt. Kéziratait, előadásainak anyaga, szellemi öröksége még feldolgozásra vár!

Sill atya felkérésére és inspirációjára készítette Kiss Sándor (1925–1999) szobrászművész a Kiengesztelődés és a békére törekvés emlékművét, mely bronzba öntve a ferences rendház falát díszíti és emlékeztet a város 1945. március 4-i értelmetlen bombázására.

Arany János (1817–1882) írta: „*Nem a világi jókat megtagadni, hanem azokkal helyesen élni tudni, a bölcsességnek titka és jele*”. Mindazok, akik ezt a bölcsességet magas fokon birtokolják és gyakorolják, kiemelkednek a többi ember közül és követendő példának bizonyulnak. Van azonban olyanok is, akik ezen felül a bölcsesség olyan fokáról tesznek tanúságot, hogy saját egyéniségük háttérbe

szorításával, életüket másokért, Isten szolgálatában áldozzák fel. Ilyen egyéniségre, Sill Atyára emlékezünk, aki emberi mértékkel hosszú élete során az életszentség bölcsességét gyakorolva maradandó értéket tudott alkotni. Példája hozzánk is szól, van mondanivalója vallásos és nem hívő emberekhez egyaránt. Küzdelmekkel teli sorsában mindig Ember tudott maradni, és kiapadhatatlan forrása lett a múlt iránt érdeklődőknek. Életpéldájával utat és a világ zűrzavarában irányt mutató ember volt. Papi jelmondata, amely a vasmi-sés emléklapon is olvasható, János apostolt idézi: „*Szeressük egymást, mert így parancsolta nekünk az Úr!*” Sill Aba atya életének kilenc évtizede arról tanúskodik, hogy megfogadta ezt a parancsot. Ugyanígy a rendalapító Assisi Szent Ferenc (1182–1226) égi üzenetét is: „*Non sibi soli vivere, sed et aliis proficere!*” Szent Ágoston (354–430) imájával „*Istennek köszönjük meg, hogy a miénk volt, és az is maradt, mert aki szeretettel a szívünkben tovább él, nem hal meg, csak távol van.*”

Méltó és igazságos lenne, ha Szombathely és Vas megye emlékét megőrizné, fenntartaná, és megfelelő módon emléket állítana csendes és szerény élettel alkotó személyének.

Viva lectio est vita bonorum!